

Fotó: Frikker Zsolt

ÁLOM, JÓZAN KIVITELBEN

Teleki tér a legendás idők után

Megszűnt a „Zsibaj”, átalakult a Teleki tér, Budapest szegényebb lett egy legendával. Cserébe olyasmit kapott, amit minden városfejlesztő megirigyelhetne.

a városba költözés kiindulópontja, a Galíciából bevándorló zsidó kiskereskedők megtelepedési reményeinek végállomása. Folyamatosan áramló ember- és állattömeg, átmeneti életformák színezték a reformkorban még lópiacairól, később baromvásárokról sebtében elnevezett tér életét. Igazi nevet 1874-ben kapott a nemzeti önállóságért harcoló Teleki László politikusról, aki különösen a szívén viselte a nemzetiségek jogait. A névválasztás hosszú távon talán bizonyult, a környék ma is sok náció együttélésétől változatos szegénygettő.

Az állatvásárok idővel kijebb szorultak, a helyükön 1897-től a főváros legnagyobb használtcikk-piacá tenyésztett. Óriási forgalmat bonyolított, fénykorában napi több ezer látogató kutakodott a téglalapú új. börzében, vagy a földre, bódékba, padokra pakolt tárgyak között. A „Tangó” legváltozatosabb árukinálata minden belefért, Mándy Iván emlékezik meg a *Teleki* című novellájában talán a legkülönlegesebb leletről: az itt kínált (és meg is vásárolt) törött repülőgépszárnyról.

A Telekit már 1932-ben a város szegényének nevezték – az engedély nélküli árusok idővel a Népszínház utca járdáit is belakták, és a napi kubikosmunkára várva itt működött a város legnagyobb emberpiaca is –, de valójában hatalmas olvasztótégelyként működött. A környező

Szöveg **GÖTZ ESZTER**

utcákban városzerte ismert muzikus cigány nagycsaládok éltek, és vagy húsz ortodox zsidó imaszoba működött – ma egyetlen lakászinagóga tartja magát a tér egyik oldalán, Európa egyik utolsó ilyen intézményeként a tematikus városi séták egyik nagy szenzációja. A téren nőtt fel két világhírűvé lett fotóművész is: Munkácsy Márton és André Kertész is, utóbbi egy korai sorozatában végigfotózta a Teleki kaftános, szakállas népét. A holokauszt letarolta a környéknek ezt a régi, eredeti arcát, de az ócskapiac a romokon is virult. 1950-ben az egész kócerájt átköltöztették előbb az Ecséri útra, majd onnan mai helyére, a Nagykörösi útra. A Teleki bódéiban élelmiszerpiac maradt, de a közállapotok nemigen változtak. 1988-ban az *Eldorádó*ban Bereményi Géza filmre vitte a Telekit, és ezzel a nemzetközi filmfesztiválok minden jelentősebb díját elvitte. 2014-ben, *Teleki Téri Mesék* címmel Spitzer Barbara egész estés dokut készítette a zsidó imaházról és környékéről. Hatvan éven át szinten tartotta magát Budapest egyik legrosszabb környéke, a piacot közben egyszer úgyahogy rendbe hozták. Körülötte a város gyorsan változott, és onnan mindig a legingatagabb rétegek kerültek ide. Amikor azonban 2010-ben az önkormányzat előállt a piac átépítésének, a tér rendezésének tervével, az árusok ebben az emberemlékezet óta változatlan bérleti díjak

A környék igényeire szabott átalakítás / Fotó: Bujnovszky Tamás

megemelkedését gyanították, a környékbeliek pedig egy várható és fájdalmas lakosságcserét.

Nem így történt. A bódékat elbontották, és 2014-re megépült az új piac (tervező: Alföldi György/Rév8 Zrt.), egyik felében egy Lidl áruházal – a telekrész eladásából lett pénz a piacépítésre –, a teret kettészelő villamossín túloldalán pedig, ahol hajléktalanok és kábszerek tanyáztak, igazi park keletkezett. A téren néhány homlokzatot rendbe hozták, a Dobozi-Fiumei úti szegletben pedig megépült a csellengő fiatalokat befogadó sportcsarnok (*az ún. FiDo projekt részeként, OCTOGON 2014/8 - szerk*). A piac és az áruház két részét a közös, síkjában többszörösen megtört tető és a színezett oldalfalpanelek fogják egybe. Egyszerű térfeladás, derűs formavilág, amely nem kényszerít markáns építészeti karaktert a térre, megtartja az évtizedeken át megszokott sokszínűséget, de egyben kezeli az üzleteket. Látszó, sőt hangsúlyozott fémszerkezetet alul áttört zöld-sárga-szürke panelek fölöttük bevilágító üvegsávok borítják. A helyenként áttört homlokzatok légiessé teszik az egész szerkezetet. Nincsenek nagy tükröződő üvegfelületek, a megtört tetősíkok fellazítják a tömb méreteit. A háromszög csúcsára helyezett főbejárat jó döntés, hiszen a tér fő iránya a Népszínház utcától induló átlós tengely; az oldalbejáratok szellősebbé, minden irányból átjárhatóvá teszik a belső teret. A tető alatt, a piac terében a bódék tagolt házikó-designja a jellegzetes „telekis” világ tradícióját folytatja, nem erőlteti ide a belvárosi piacok hűvös eleganciáját, minden áruhely külön egység, saját zug marad.

Az igazi szenzáció azonban nem a piac, nem is a sportcsarnok, hanem a tér túlfelén kialakított park. Ennek formálásáért, az egész tér egységben tartásáért Alföldi Györgyék (Rév8 Zrt.) tettek nagyon sokat, ők vetették fel a közösségi tervezésben való termégyújítás lehetőségét és győzték meg erről önkormányzatot: ne a Budapesten már megszokott, lakosságcsere indukáló változtatásokat javasoljon, hanem

a környék igényeire szabja az átalakítást. Így mára a város egyetlen olyan köztere lett, amit a helyiek lényegében maguknak terveztek. A közösségi tervezés – nálunk ez idáig – kis léptékű projektjeihez képest a Teleki tér minőségi ugrást jelent. A *Társak a TelekiTérért Egyesület* –, amely a tervezési folyamat során alakult meg – az Újirány Csoporttól kapott szakmai segítséget, Tihanyi Dominika tájépítész vezetésével a parkban minden olyan funkció külön térrészre került, amelyeket a közösség fontosnak talált: a kötelező sétaút, csobogó, ivókút, játszótér itt életkorok szerint csoportosítva és sok egyéb szereppel megfejeelve, dimbes-dombos teriápiás kertként működik.

Noha a körülkerített, igazi parkörrel örzött park főbejárata előtti kis téren három olyan bronzfigura is felbukkan köztéri szobor gyanánt, amilyenek miatt a köztér mostanában inkább kertitörpe-boltra emlékeztetnek – ez a három figura a tér egyetlen gyenge pontja –, a főbejáratnál már egy minden ízében ideillő

világgal találkozunk. Nyers deszkából szerkesztett, paddal körített, legyező formájú közösségi színpad (ez a Reflekt Studio közreműködésével született), napozódomb, hirdetőtábla, óra és palántaágyás, komposztálóláda, árnyas-pados olvasódomb az időseknek és vizes-hintáshomokozós játszókert az egészen kicsiknek. A kamaszok kuckót kaptak és mellé új pingpongasztal került (az eredeti nem élte túl végül), két elkerített kutya futtató zárja a teret a Fiumei út felé, ide költöztek a megmentett betonpadok és szemetesek. A megtartott utcabútorok mellett az újak vandálbiztosak, a parkörtől lehet tollasütőt kérni, a helyiek pikniket, szabadterti mozit, közös virágültetést szerveznek. Nem vendégei, hanem gazdái a parknak, az ide hozott programok összetartják a közösséget, amelyik Münchhausen báró módjára a saját hajánál fogva húzza ki magát a kilátástalanságból. A Teleki mindig az egymásra támaszkodó kisemberek világa volt; a tér múltja most erőt adott a helyrezökkenéshez.

Az igazi szenzáció a park / Fotó: Bujnovszky Tamás

